

Książki o gitarze w Polsce (1)

Od XX-lecia międzywojennego do roku 1989

Wojciech Gurgul

Niniejszy artykuł rozpoczyna serię tekstów poświęconych wydawnictwom¹ książkowym o tematyce gitarowej², które zostały opublikowane w Polsce.

Mają one pełnić funkcję przewodnika dla wszystkich zainteresowanych pogłębieniem wiedzy dotyczącej gitary oraz chcących poznać polskojęzyczną literaturę na ten temat, bowiem książki o gitarze są w Polsce w większości wydane w małych nakładach, a informacje o wielu z nich jest dość ciężko odnaleźć. Artykuły będą posiadały formę listy publikacji (ułożonych chronologicznie, od najstarszej), zawierającej podstawowe dane bibliograficzne (autor, tytuł, redaktor w przypadku prac zbiorowych, miejsce wydania, wydawca, rok wydania, numer ISBN – jeśli nadano, liczba stron) i wzbogaconej o krótkie opisy zawartości danej książki.

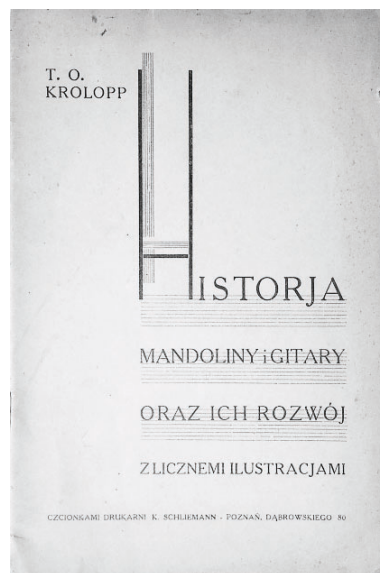
Opisane zostaną książki zarówno popularnonaukowe, jak i stricte naukowe (brak natomiast podręczników czy skryptów do nauki gry – została ich wydana pokaźna liczba i zasługują na osobne omówienie w przyszłości; wyjątkiem jest reprint szkoły Truskolaskiego). Część z publikacji poświęcona jest metodyce gry na gitarze, jednak zdecydowana większość dotyczy historii gitary oraz literatury przeznaczonej na ten instrument. Sporą grupę wydawnictw o gitarze, które ukazały się w Polsce, stanowią opublikowane prace dyplomowe – magisterskie, doktorskie i habilitacyjne. Mam nadzieję, że seria ta przydatna będzie na przykład studentom, borykającym się z brakiem literatury poświęconej gitarze, i oszczędzi ich czas związany z mozolnym poszukiwaniem odpowiednich pozycji do bibliografii.

W pierwszej części opisane zostały publikacje, które ukazały się do 1989 roku – w tym jedna przedwojenna. Z pięciu opisanych książek trzy są autorstwa pioniera powojennego ruchu gitarowego w Polsce – prof. Józefa Powroźniaka.

1931

Otton Tadeusz Krolopp, *Historja mandoliny i gitary oraz ich rozwój*, Poznań: nakład autora 1931, ss. 31.

Pierwsza w historii polska publikacja poświęcona gitarze. Niewielkich rozmiarów książka napisana przez poznańskiego mandolinistę Ottona Tadeusza Kroloppa składa się ze szkicu historycznego dotyczącego rozwoju gitary oraz mandoliny, opisu działających w Polsce organizacji zrzeszających mandolinistów i gitarzystów w orkiestrach mandolinowych oraz krótkiej historii poznańskiej placówki edukacyjnej, w której nauczał autor. Zawiera unikalne informacje dotyczące ruchu mandoli-

nowego w Polsce do roku 1931, a także znaczące zdanie dotyczące przedwojennej polskiej gitarystyki: „Polska niestety nie posiada jeszcze artysty gitarowego”.

1966

Józef Powroźniak, *Gitara od A do Z*, wyd. 1, Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne 1966, ss. 372.

Pionierska praca prof. Józefa Powroźniaka, będąca do dzisiaj najszerszym omówieniem historii gitary w polskojęzycznej literaturze. Publikacja składa się z siedmiu rozdziałów: pierwszych pięć (*Od łuku do gitary; Złoty wiek gitary; Gitara w Polsce; Gitara w Rosji; Renesans gitary*) poświęconych jest historii instrumentu; zawierają one wiele unikatowych informacji dotyczących na przykład historii polskiej gitarystyki (problemem jest jedynie fakt, że Powroźniak przyjął formę popularnonaukową, przez co brak obowiązkowych dla publikacji naukowych przypisów źródłowych, a co za tym

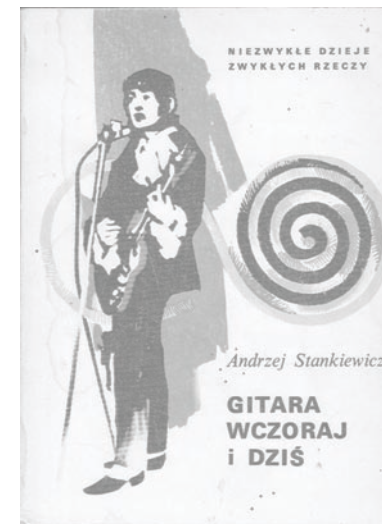
idzie – część informacji trudno jest obecnie zweryfikować, a nie sposób uznawać pracy z lat 60. XX wieku za źródło pierwotne w stosunku do muzyki XIX-wiecznej). Przedostatni rozdział zatytułowany *Technika gry* prócz tematyki gitary klasycznej omawia także zagadnienia związane z wykonawstwem na gitarze rosyjskiej, or-

kiestrowej (jazzowej) i hawajskiej. Pracę wieńczy rozdział *Wydawnictwa gitarowe*, w którym omówiono istniejące wówczas publikacje nutowe, książki i czasopisma.

1974

Andrzej Stankiewicz, *Gitara wczoraj i dziś*, Warszawa: Biuro Wydawniczo-Propagandowe RSW „Prasa, Książka, Ruch” 1974, ss. 104.

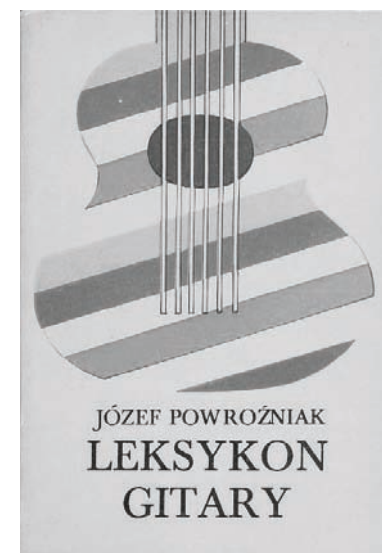
Niewielka, popularnonaukowa publikacja z serii *Niezwykłe dzieje zwykłych rzeczy*. Autor w krótkich, jednostronicowych rozdziałach przedstawia w przystępny sposób wybrane zagadnienia z historii gitary: od czasów antycznych przodków instrumentu pokroju kitary, poprzez biogramy wybranych XIX-wiecznych wirtuozów, aż do historii gitary jazzowej czy sylwetek gitarzystów rozrywkowych, w tym współczesnych autorowi muzyków polskich. Ze względu na popularnonaukowy charakter i „gawędowy” styl zawiera niestety wiele uproszczeń, choć jest też dzięki temu po prostu przyjemna do czytania.

1979

Józef Powroźniak, *Leksykon gitary*, Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne 1979, ISBN 83-224-0121-3, ss. 216.

Druga pionierska i niezwykle istotna dla rozwoju ruchu gitarowego w Polsce publikacja prof. Józefa Powroźniaka, która doczekała się nawet tłumaczenia na język niemiecki (*Gitarren-Lexikon*, trzykrotnie wydany przez Verlag Neue Musik Berlin, w 1979, 1980 i 1986 roku). Leksykon obejmuje prawie 750 haseł, zarówno osobowych (od vihuelistów hiszpańskich po współczesnych Powroźniakowi gitarzystów z całego świata), jak i rzeczowych (techniki gry, akcesoria i elementy gitary, czasopisma, etc.). Przy każdym haśle autor podaje źródło informacji, wiele z nich oznaczonych jest jednak jako „informacja własna”, podobnie więc jak w przypadku *Gitara od A do Z* część z nich wymagałaby współcześnie zweryfikowania

(choć dane dotyczące współczesnych Powroźniakowi muzyków pochodzą często bezpośrednio od nich, są więc pod tym względem unikatowe).

1989

Józef Powroźniak, *Gitara od A do Z*, wyd. 2, Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne 1989, ISBN 83-224-0358-5, ss. 378.

Drugie, rozszerzone wydanie publikacji z 1966 roku o tym samym tytule. Autor, prócz oczywistych uzupełnień związanych z upływem ponad 20 lat od pierwszego wydania, poczynił także korekty błędnych informacji zawartych w poprzedniej edycji. W stosunku do pierwszego wydania jedną z istotniejszych różnic jest wzbogacenie rozdziału piątego *Technika gry* o trzystronicowe omówienie gitary polskiej, instrumentu skonstruowanego przez Jana Edmunda Jurkowskiego. Pracę wieńczą dwa indeksy: rzeczowy oraz osobowy. Choć wspomniany przy omawianiu pierwszego wydania brak przypisów bibliograficznych następcza wiele trudności w poszukiwaniu się tą publikacją, to jednak sięgnięcie po drugie wydanie *Gitara od A do Z* jest jednym z pierwszych kroków przy okazji zajmowania się historią gitary – a próba zweryfikowania zawartych tam informacji w innych źródłach może być początkiem ciekawych odkryć. ■

¹ Artykuł podzielony będzie na kilka numerów „Sześciu Strun Świata”, stąd nie podano we wstępie dokładnej ilości wydanych w Polsce książek o gitarze, licząc na to, że wraz z kolejnymi numerami będą także pojawiać się kolejne gitarowe publikacje. Na moment publikacji pierwszej części tekstu książek tego typu wydano 32.

² W spisie tym nie ujęto publikacji *Eksperymentalna analiza modalna gitar i skrzypiec* Ewy B. Skrodzkiej, poświęconej zagadnieniom z zakresu akustyki i lutnictwa. Nie opisano także wydawnictw poświęconych lutni i muzyce lutniowej – autorowi znane są trzy tego typu książki: *Lutnia renesansowa dawniej i dziś. Synteza stylów, form i środków wykonawczych w twórczości Toyohiko Satoh*a Henryka Kasperczaka, *Lutnia w klasztorze. Fenomen dworskiego instrumentu w kulturze Śląska XVII i XVIII wieku* Grzegorza Joachimiaka oraz niewielkie wydawnictwo zatytułowane *Nadworny lutnista królowny Anny Wazówny* z tekstami Ryszarda Kowalskiego, Tomasza Kurjaty i Marcina Nowaka. Podobnie nie ujęto książek o tematyce mandolinowej, jak np. *Zespół mandolinowy Leonarda Jurewicza czy Orkiestra mandolinowa* Jana Gonsaka, mimo że obydwie zawierają fragmenty poświęcone gitarze jako instrumente orkiestry mandolinowej.